

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מעליה-חי מאזוז שליט"א

גליון קכ"א

שודר בערוץ "קול ברמה" במסגרת תכנית בה רוכזו שאלות שנשאלו בבית ההוראה בראשות מורנו הרב שליט"א

העלון מוקדש לע"נ גאון עזרנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות בורר בשבת (ב)

גרגירי אורז ב"מלחייה" בשבת. להוציא פקק שנפל לתוך כוס שתיה. פירורי שעם שנפלו לתוך היין. ברירה בלח. הוצאת הגרעין מתוך התמר. ברירת פירות טובים לצורך האורחים מוקדם. ברירת עצמות מהאוכל לכלב בשבת. מי שבריר לצורך אדם ולא אכל. דין "לאלתר". קילוף ביצים או הכנת פירות עבור כל המשתפים בסעודה. פיני השלחן בשבת מפסולת ואוכל שעליו. להטות את הסיר כדי לשפוך את השמן. להוציא שמן מסיר החמין למעלה. להוציא את השמן בכף. לדחוק בכף במרק ולהוציא את הרוטב הנוזלי. שימוש בברז עם חתיכת בד לסינון.

גרגירי אורז ב"מלחייה" בשבת

א. שאלה: כדי למנוע היווצרות גושים במלחייה, אנחנו שמים גרגירי אורז, האם מותר להשתמש במלחייה הזאת בשבת, כי בוודאי אני לא מעוניין שירדו גרגירי האורז לתוך האוכל, רק שיצא המלח בלבד?

תשובת הרב: בספר הלכות שבת (מלאכת בורר בהערה קג) כותב בשם הגאון רבי משה פיינשטיין שאסור להשתמש במלחייה עם אורז, כי המכסה של המלחייה גורם שהאורז לא יצא אלא רק המלח הדק, והרי זה בורר בכלי ואסור בשבת. (וע"ע בשו"ת מחזה אליהו ח"א סי' נא וס' שבת כהלכה פי"ד סמ"ד).

ולעומת זאת כמה פוסקים מקילים. ואם נתבונן נראה שזה לא בורר בכלי שמיועד לברירה, כי מה שעושים את המכסה של המלחייה שדרכו יורד המלח בנקבים דקים, הוא כדי לפזר את המלח על גבי האוכל כמו שצריך, ולא לשם ברירה כלל. והמציאות היא שלא כולם מכניסים

אורז בתוך המלחייה, ונמצא שהמלחייה מיועדת בסך הכל לפזר את המלח בצורה טובה. ואם כן זה בוודאי לא כלי המיועד לברירה. ואם תאמר שעל כל פנים נגרמת בעקיפין ברירה כעין קנון ותמחוי, זה נקרא "פסיק רישיה באיסור דרבנן", כלומר כל כלי שאינו מיועד לברירה כמו נפה וכדומה זה לכל היותר איסור דרבנן בלבד, וזה כאשר מתכוין לברור, ואילו כאן שאינו מתכוין בכלל, הרי זה נקרא פסיק רישיה באיסור דרבנן. וכך פסק מורי ורבי הגאון הרב משה הלוי ע"ה בספרו תפלה למשה (ח"א סי' לח) והביא עוד צירופים נוספים להתיר בזה. למשל הוא כותב שבדרך כלל מוציאים כמות קטנה ממש של מלח, ואם כן זה נקרא חצי שיעור, וכיון שמדובר כאן באיסור דרבנן, הרי רבים מהפוסקים כותבים שחצי שיעור באיסור דרבנן מותר לכתחילה. ועוד הוא כותב שבדרך כלל אדם עושה את זה בתוך האכילה ממש, ואם כן בשעת האכילה זה נקרא שדרך אכילה בכך (וכ"כ במנו"א ח"ב פ"ז ס"מ).

גם מרן הרב עובדיה ע"ה בחזון עובדיה (עמ' רטז) פסק להקל, וכתב שם: וכבר כתב להתיר ידידי הגאון המנוח הרב משה לוי זצ"ל בספרו תפלה למשה ופסק להקל. ודחה מה שנכתב שמירת שבת כהלכתה (פ"ג סעיף ס) שכתב בהתחלה לאסור בזה. ולמעשה הרב אויירבאך עצמו העלה להתיר, בשמירת שבת כהלכתה במילואים (עמ' ז). וכך פוסק גם הרב אלישיב זצ"ל (הובא בספר איל משולש פ"ז הערה קו). ולכן הלכה למעשה רבים מאחרוני זמננו מתירים להשתמש במלחייה הזאת בשבת.

הוצאת פקק שנפל לתוך כוס השתיה

ב. שאלה: מזגתי לעצמי כוס קולה, והחזקתי את הפקק ביד, אבל הוא נפל לי לתוך הכוס. רציתי לשאול האם מותר לי להוציא אותו ולסגור את הבקבוק, ולהחזיר את הבקבוק למקרר? יש לי שתי שאלות: א. האם הפקק נקרא פסולת. ב. זה לא "לאלתר", כי אני לא עומד להשתמש כעת שימוש נוסף בבקבוק הקולה, כך שבעצם הפקק מיועד בשביל שימוש לא לאלתר.

תשובת הרב: ובכן, אקדים הקדמה כללית חשובה לידיעת הנושאים האלה. מהר"י חגיז בספרו עץ חיים על המשניות (בהקדמתו למסכת שבת מלאכת בורר אות ז, ובפ"ק דביצה מ"ח) כותב שנסתפקו בעלי תורה אם מותר להסיר יתושים שצפים על כוס של יין. אמנם היום ב"ה היין במקרר וגם יש מזגנים, ובדרך כלל אין יתושים וזבובים שנופלים בתוך כוס של יין, כי הקור מציק להם. אבל בעבר שהיה חם מאד ובאים יתושים, היה מצוי מאד שאדם בא למזוג כוס של יין ועד שמוזג ושיתה נופל יתוש שם, ואדם מכניס את האצבע להוציא את היתוש מהכוס, ונשאלה השאלה האם זה מותר או אסור בשבת. והוא כותב שמותר לעשות את זה, ומסביר שדבר מוצק ודבר נוזלי לא שייך לקרוא לזה "תערובת" ששני דברים

מעורבים ביחד. ודוגמא לזה, אדם שצד דגים מן הים, לא אומרים עליו שהוא בורר אלא רק צד בלבד, כי הדבר המוצק צף למעלה ועומד בפני עצמו בנפרד מהדבר הנוזלי. ואותו הדבר יתוש בתוך המשקה שבכוס, כיון שהוא צף אין בזה איסור בורר. והוא מביא מליצה על זה וכותב: שמעתי מחכם שבקי בש"ס, "אין ברירה בלח, וגם את הצרעה ישלח". זה מלשון הפסוק "וגם את הצרעה ישלח ה' אלקיך בם עד אבוד הנשאים והנסתרים מפניך" (דברים ז' כ'). וכוונתו לומר שאדם יכול להוציא את הצרעה מתוך דבר לח, ואין איסור של בורר בזה. מהריט"ץ (סי' רג) כותב הסבר אחר, שבדרך כלל דבר מוצק כמו אבנים וכיו"ב בתוך תבואה, מנפים ובוררים את זה, אבל דבר נוזלי שמעורב בו פסולת כמו יין או שמן עם שמרים וכדומה, הדרך רק לסנן את זה, ואין דרך להוציא ביד. ולכן אדם שמוציא ביד פסולת שבתוך משקה, הרי זה נקרא ברירה בשינוי, ומותר לעשות את זה, כי זה לא מלאכת ברירה הרגילה. מהר"י אבולעפיא (בתשובתו בשו"ת מהריט"ץ שם) סובר להקל מסיבה אחרת, וכותב היות ואדם מוציא את היתוש מיד ושיתה, הרי זה נקרא דרך אכילה, ולכן מותר לעשות את זה בשבת (וע"ע למהר"ם בן חביב בשו"ת קול גדול סי' נ). לעומת כל החכמים האלה, דעת הט"ז (סימן שיי"ט ס"ק י"ג, סי' תק"ו סק"ג) שמותר להוציא יתוש רק אם מוציא עימו קצת משקה, דהיינו שלוקח בכף ומוציא קצת משקה עם היתוש, ורק באופן כזה מותר. החזון איש (תחלת סימן נג, סוד"ה ט"ז) מסביר בדעת הט"ז שאפילו שהיתוש לא מעורב עם כל הכוס, בכל זאת הוא מעורבב בטיפות היין הסמוכים לו ומעורבבים בין כנפיו, ואם אדם מסיר משם את היתוש הרי שבזה מפריד בין היתוש שזה הפסולת לבין המשקה הצמוד וסמוך אליו שזה האוכל. ולכן דעת טורי זהב שלא להוציא ביד שאז יוצא רק היתוש

לבדו, אלא צריך לקחת את זה עם כף, שעל ידי כך יוצא קצת משקה.

להלכה ולמעשה, אם נפל יתוש וכדומה לתוך המשקה בכוס, או שאדם פתח את השעם של הבקבוק יין ונפלו פירורים שם, וכאשר מוזג מהיין לכוס נופלים חתיכות השעם לתוך הכוס. מעיקר הדין ההלכה להקל. ומכל מקום הרבה אחרונים כותבים שרצוי לעשות כדעת הטורי זהב, להוציא עם כף את המשקה יחד עם הפסולת, ובאופן כזה לכל הדעות מותר. כך כתבו בחיי אדם (כלל טז אות יב) ובבן איש חי (ש"ב פ' בשלח סי"ג) ובמשנה ברורה (סי' שיט ס"ק סא) ובכף החיים (אות מב) ובמנחת אהבה (ח"ב פ"ז סל"ב) ובחזון עובדיה (שבת ח"ד עמ' רלב) ומרן ראש הישיבה שליט"א (בהגהתו בשו"ת אחימלך הכהן חאו"ח ס"ס ח). [וע"ע למרן הגאון איש מצליח בתשובתו שנדפסה בקובץ ויען שמואל חכ"ג סי' יג, ובשו"ת תפלה למשה ח"א סי' מא, ובשמירת שבת כהלכתה פ"ג הערה לט].

אבל עם זאת, במקרה של השואל כאן שנפל פקק לתוך הכוס, אומרים בשם הרב אלישיב זצ"ל (הובא בס' הלכות שבת בשבת ח"א פ"ט סע' ע"א והערה קלח) שגם לדעת הט"ז מותר להוציא את הפקק לבדו, כי היתוש שהוא קטן נכנס לו יין בין כנפיו וזה נקרא מעורבב, אבל פקק שזה דבר גדול שצף על המשקה בתוך הכוס, לכל הדעות אפשר להוציא את הפקק החוצה, ולא צריך להוציא משקה איתו.

כל זה אפילו אם אין כוונתו להשתמש בפקק הזה, אלא רק להניח אותו בצד בלבד. וקל וחומר אם צריך את הפקק לסגור את הבקבוק, שיתכן וזה נקרא שימוש לאלתר, כי זה לאו דוקא אכילה, אלא כל דבר שאדם משתמש בו לאלתר הרי זה כמו אוכל שצריך אותו. ובפרט שמעיקר הדין ההלכה להקל בברירה בלח.

לפיכך סיכום הדברים, מותר להוציא את הפקק מתוך הכוס של הקולה, ולסגור את הבקבוק בשבת.

הוצאת גרעינים מתוך התמר

ג. שאלה: האם מותר להוציא גרעינים מתוך התמר, או שאסור כי זה נקרא מוציא פסולת מתוך אוכל?

תשובת הרב: הרב בן איש חי ע"ה (ש"ב פ' בשלח ס"ח) כותב שזה מותר. והגאון מנחת אהבה (ח"ב פ"ז סט"ז) מסביר את דבריו כך, כאשר אדם לוקח תמר ומוציא את הגרעין מתוכו, הרי הוא מחזיק את התמר ביד אחת ומוציא את הגרעין ביד השניה, ואם כן מי אמר שמוציא פסולת מתוך האוכל? והרי היד השניה מחזיקה את האוכל, וא"כ אדרבה הוא מוציא את האוכל. ולכן זה לא נקרא שמוציא פסולת מתוך אוכל, אלא אוכל מתוך אוכל. וגם יש מתירים לברור פסולת מאוכל כשאוכל לאלתר. ולכן אין בעיה בזה כלל ועיקר (וע"ע בחזו"א סי' נד אות ב', ה').

ברירת פירות מוקדם לצורך השכנה

ד. שאלה: שכנה שלי דפקה אצלי בתשע בבוקר בשבת, ואמרה לי שכנראה בעלה יחזור מבית הכנסת עם חברים בעשר וחצי, והיא תצטרך להגיש להם צלחת פירות. היא ביקשה ממני להכין צלחת פירות, ואמרתי לה שאני צריכה לברור את הפירות היפים, ולכן אעשה את זה כאשר הם יחזרו מהתפלה. היא אמרה שלא נעים לה להביא לידם צלחת פירות מהשכנים כאילו שאין לה פירות בבית, ולכן היא מבקשת את הפירות כעת. רצייתי לשאול האם מותר לי לתת לה כל כך מוקדם?

תשובת הרב: השואלת יודעת את ההלכה, שכדי להתיר מלאכת בורר צריך שיתקיימו שלושה תנאים: תנאי ראשון אוכל מתוך פסולת, וכאן היא לוקחת את הפירות

הטובים וזה בסדר. ותנאי נוסף שיהיה ביד ולא בכלי, ובאן היא בוררת ביד. אבל התנאי נוסף שיהיה לאלתר, ואילו כאן השכנה באה אליה בתשע בבוקר כשהגברים חורים מהתפלה רק בעשר וחצי, וזה לא נחשב "לאלתר" לפי כל הדעות כולם. התשובה, אמנם בפשטות נראה לאסור.

אבל לכאורה יש סברא להקל בזה, כי אולי לא צריך שיהיה שימוש של אוכל לאלתר, אלא כיון שהשכנה באה ומבקשת ממני ואני עושה חסד ונותנת לה, הרי זה השימוש שלי "לאלתר", ולא אכפת לי מה היא עושה אחרי זה. ואכן, הגאון רבי שלמה זלמן אויירבאך (שמירת שבת כהלכתה ח"ג פ"ג הערה קפה, עמ' ח') מתיר, כי אדם עושה את החסד שלו לאלתר, ולא מעבין אותו מה יהיה אחרי זה. אמנם אם יכול להביא את זה מאוחר יותר ומביא מוקדם, זה לא נכון, כי יכול לעשות את החסד שלו אחרי זה, אבל במקרה כאן שאי אפשר לעשות את החסד הזה מאוחר אלא רק עכשיו, הרי מבחינת הנותן זה "לאלתר" שלו, ומותר לעשות את זה. לעומת זה הגאון הרב אלישיב והגאון הרב נסים קרליץ (הו"ד בס' איל משולש פ"ח סכ"ז והערה פג) סוברים לאסור, ולדעתם צריך שיהיה דוקא סמוך לסעודה.

והייתי ממליץ לפשר בענין הזה, שתכין את הפירות בתוך שעה סמוך לסוף זמן התפלה, כי היות ובאמת לא נעים לה שיבואו אורחים והיא תביא צלחת פירות מהשכנים, לכן אם היא יודעת שהם באים בעשר וחצי יכולה להביא את זה בעשר ורבע, ואפילו בשעה תשע וחצי יש דעות להקל בזה. בשיעור הקודם אמרנו שיש כמה דעות "לאלתר", יש אומרים שצריך להיות סמוך ומיד לזמן הסעודה. ומרן הרב עובדיה סובר גם עד חצי שעה לפני הסעודה. והבן איש חי שבדרך כלל מחמיר, כאן הוא מביא פוסקים שעד שעה לפני הסעודה זה נקרא לאלתר.

ומרן ראש הישיבה שליט"א מיישב את הקושיות שהקשו עליו, וכותב שאפשר לסמוך על דברי הבן איש חי. ולכן במצב כזה אם היא יכולה להכין כמה שיותר סמוך לזמן שחוששת שעומדים להגיע, עדיף שתעשה את זה. אבל אם היא לא יכולה, שתכין עד שעה לפני הזמן שעומדים להגיע, ובאופן הזה מותר לעשות את זה. ולפי הרב שמירת שבת כהלכתה בלאו הכי זה מותר, וכיון שיש כעין ספק ספיקא אפשר להקל.

לברור העצמות לכלב בשבת

ה. שאלה: אנחנו גרים במושב ומחזיקים כלב לשמירה, וכשמסיימים את הסעודה אנחנו לוקחים את העצמות ומביאים לכלב, ולפעמים אחד הסועדים אכל רק את העוף ולא נגע באוכל, ובמקרה כזה אנחנו לוקחים את העצמות לכלב אבל משאירים את הצלחת עם האוכל לסעודה אחרת, האם מותר לתת את העצמות לכלב או שזה אסור כי זה בורר פסולת מאוכל?

תשובת הרב: לכאורה היה מקום להגיד שיש איסור בורר, כיון שלוקח את העצמות ומביא אותם לכלב, ובצלחת נשאר אוכל, ואנחנו יודעים שמותר לקחת אוכל מתוך פסולת, אבל כאן שרוצה להוציא רק את הפסולת לכלב, לכאורה זו בעיה של בורר. ובכן, הגאון בן איש חי ע"ה (ש"ב פרשת בשלח סי"ד) כותב שמותר לעשות את זה, כי פסולת ואוכל זה לא מה שבאמת הוא פסולת ואוכל, אלא מה שאדם צריך זה נקרא "אוכל" ומה שלא צריך זה נקרא "פסולת". וממילא כיון שכעת אדם רוצה לתת אוכל לבהמה ממילא העצמות הם האוכל, ואילו האוכל שבצלחת שלא מעוניין בו הוא הפסולת. וכך הסכמת האחרונים (וע"ע בכה"ח סי' שיט אות נא ובחזו"ע שבת ח"ד עמ' קפו ובאו"ת חשון תשפ"א).

אם אדם לא אכל מה שביררו בשבילו

ו. שאלה: אנחנו חמש נפשות בבית, ואשתי קילפה חמש ביצים, אחד הילדים לא מעוניין לאכול את הביצה, ורציתי לשאול אם צריך שמישהו יאכל את הביצה במקומו, כדי שאשתי לא תעבור על איסור בורר? כמו כן, האם בכל פעם לפני שמקלפים ביצים צריך שאשאל מי מעוניין לאכול ביצה, ולקלף בהתאם, או שאפשר לקלף ומי שירצה יאכל ביצה?

תשובת הרב: ובכן, לשאלה הראשונה, בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (סי' שיט ס"ג) כותב שאם נשתייר מהברירה עד אחרי הסעודה, אין בכך כלום, כיון שברר בהיתר. (ובלבד שלא יערים). לכן גם כאן אין צורך להכריח את עצמו לאכול עוד ביצה, כיון שבשעה שהאשה קילפה את הביצים, היא חשבה שכל אחד מעוניין לאכול ביצה, ובהתאם לכך קילפה עבור כל אחד ואחד ביצה. ואף על פי שלאחר מכן מתברר שאין מי שיאכל את הביצה הזו והיא תישאר לסעודה שלישית או רביעית, אין בכך כלום. וכך פוסק מורי רובי הגאון מנחת אהבה (ח"ב פ"ז הערה כט), וכותב שלפי לשון הרמב"ם (פ"ח מהלכות שבת הי"ב) שכתב אם בירר בידו לאכול לאלתר מותר, ומדקדק מלשון הרמב"ם שלא כתב אם בירר בידו ואכל לאלתר, אלא אם בירר בידו "לאכול", כלומר עצם זה שבשעה שבירר התכוין לאכול לאלתר מותר, ואע"פ שלאחר מכן לא אכל את זה. וגם בהלכה הבאה (הי"ג) הרמב"ם כותב: הבורר אוכל מתוך פסולת בידו "להניחו", אפילו עשה לבו ביום, נעשה כבורר לאוצר וחייב. וממה שכתב להניחו ולא כתב והניחו, למדים מכאן שמסתכלים על מה חשב האדם בשעה שעשה את הפעולה, והמחשבה ברגע הזה היא הקובעת להלכה. ולפיכך היות שהאשה קילפה את הביצים בשביל שאותו אחד יאכל, אף שלאחר מכן לא אכל אותה, אין בכך כלום.

ואוסיף מה שכתב בשו"ת רב פעלים (ח"א חאו"ח סוף סי' יב), שמביא את דברי שלחן ערוך רבנו זלמן שהזכרנו, שבדיעבד אינו חייב לאכול את הביצה, והביא גם דברי הרב קרית מלך רב (פ"ח מהלכות שבת הי"ב) שמבואר מדבריו שאם אדם בירר בשביל לאכול לאלתר ואחר כך החליט להשאיר את זה לסעודה שלישית, למשל קילף עשר ביצים ואחרי זה נזכר שאין לו ביצים למיונז בסעודה שלישית, והחליט להסתפק בחצי מהביצים והשאיר חמש ביצים לסעודה שלישית, הרי שיש בזה איסור מדרבנן. וכך כותב גם הרב פרי מגדים ועוד פוסקים. ולכאורה יש סתירה, האם זה אסור מדרבנן או מותר?

אבל הרב מסביר שאין סתירה בין הדברים, כי רבנו זלמן מדבר על אדם שקילף ביצה בשביל לאכול אותה, אבל קרה לו אונס ואינו יכול לאכול את הביצה כעת, ובאופן כזה אין איסור כלל ואפילו מדרבנן. לעומת זה הרב קרית מלך רב ועוד פוסקים שאסרו - דיברו על אדם שבשעה שקילף היה על דעת לאכול לאלתר, ולאחר מכן יכול לאכול ובכל זאת מחליט להשאיר את זה לסעודה אחרת, כדי שיהיו לו ביצים גם בסעודה אחרת, אבל הוא יכול לאכול את הביצים גם כעת, לכן זה אסור מדרבנן. אמנם אין איסור דאורייתא בזה, כי באותה השעה שקילף חשב לאכול לאלתר, אבל עצם זה שמרצון הוא רוצה להשאיר את הביצים האלה לאחר מכן, הרי שיש בזה איסור דרבנן, ולא ראוי לעשות את זה. (וע"ע במשנה ברורה סי' שיט בשער הציון סק"ה, ובבא"ח ש"ב פ' בשלח ס"ג, ובכה"ח אות לו ובמנו"א ח"ב פ"ז הערה לא, ובשו"ת שמע שלמה ח"ד חאו"ח סי' י אות ח).

ומרן הרב עובדיה ע"ה בשו"ת יביע אומר (ח"י חאו"ח סי' נה בהערות לשו"ת רב פעלים ח"א סי' יב) כתב להקל בכל אופן, כיון שבשעה שבירר היה במחשבת היתר על דעת לאכול לאלתר.

לציון הרב שלמה משה עמאר שליט"א (עי' בשו"ת שמע שלמה ח"א חאו"ח ס"ס ג. וע"ע ח"ד סי' י אות ו) . אבל דעת מרן הרב עובדיה ע"ה (הליכות עולם ח"ד עמ' עז ובחזון עובדיה שבת ח"ד עמ' קפה) להחמיר בזה.

ולפי המתירים שהזכרנו, אם אדם מביא שמונה ביצים בשלחן של עשרה סועדים, זה עוד סביר ומכובד ולא נראה קמצנות, אבל להביא שלוש-ארבע ביצים כדי להיות בטוח שלא תישאר ביצה מקולפת שלא אכלו אותה, הרי זה לפעמים מביך ומבייש, ולכן אם רוצה להביא יותר בשביל שלא להתבייש מהסועדים, אפשר להקל בכך. אבל כמו שאמרתי מתחילה, ההצעה הפשוטה להשאיר את הביצים שלימות, ובכך לחסוך את כל השאלות והתשובות בזה.

פינוי השלחן מפסולת ואוכל

ח. שאלה: בכל פעם שאני מפנה את שלחן השבת, אני מסתבכת ורועדת ממש, ולא יודעת איך להתנהג, וממש מתפללת שלא אכשל בחילול שבת. מה שקורה כאשר אני מרימה צלחות, ובחלק יש פסולת וגם אוכל נקי, ואני רוצה לקחת את האוכל הנקי ולשמור אותו, השאלה האם זה מותר או שזה בורר לא לאלתר? כמו כן, יש הרבה דברים על השלחן, וחלק מהם צריך לזרוק וחלק צריך להרים, למשל לחמניות שמיועדות לסעודה הבאה, איך אעשה בלי לעבור על איסור בורר?

תשובת הרב: ובכן, מרא דארעא דישראל מרן הרב עובדיה ע"ה בחזון עובדיה (שבת ח"ד עמ' קפ) כותב שאם שני מיני אוכלים או דברים אחרים, נמצאים עם הפרדה וריוח בן אחד לשני, הרי שאין בזה בורר, כי זה דוקא כאשר הדברים מעורבים ביחד, אבל בדברים נפרדים זה מזה לא שייך כאן בורר, ואדם יכול לקחת את הפסולת מתוך האוכל ואפילו לא לאלתר, ויעשה איך

לגבי השאלה השניה, אם צריך בכל שבת לשאול מי רוצה ביצה ולקלף בהתאם, התשובה בהחלט שכן, ואם יודעים שמבני הבית חלק רוצים פעם כן ופעם לא, אסור לקלף סתם, כי אולי מקלף עבור מי שלא רוצה ביצה, ולכן אדם מחוייב על פי הדין לשאול מי רוצה ביצה ובהתאם לזה לקלף ביצים. וזה לא חסידות אלא הלכה מן הדין.

לקלף ביצים עבור כל המשתתפים בסעודה

ז. שאלה: אנחנו עורכים בשבת הקרובה שבת חתן בעז"ה, האם אפשר לקלף ביצים עבור המשתתפים בסעודה, או שצריך לקלף מעט ביצים ואחרי שיגמרו צריך לראות כמה אורחים מעוניינים לאכול ביצים ולקלף גם להם?

תשובת הרב: האמת שיש פתרון פשוט לזה, להביא את הביצים כשהם לא קלופים, ובהרבה מקומות עושים כך, ואדרבה זה נוח יותר כי לא כל אחד אוהב שנוגעים בביצה שלו, וממילא אין צורך להיקלע לבעיה הזאת. ועל כל פנים באופן שרוצים להכין אותם קלופים, מה הדין בזה? התשובה, לפי הרב בן איש חי (ש"ב פ' בשלח ס"ג, ובשו"ת רב פעלים ח"א חאו"ח ס"ס יב) כיון שבדרך כלל לא בכל שלחן כולם אוהבים ביצים, ולהניח ארבע-חמש ביצים בשלחן עם עשרה סועדים זה לא נראה טוב ומבייש אותם, לכן אפשר לשים יותר ביצים. ואותו הדבר כאשר אדם מביא פירות על השלחן, לא צריך לחשב כמה אוכל כל סועד ולהביא כמות מצומצמת של פירות בדיוק, כיון שזה לא מכובד, ולכן יכול להביא סלסלה מכובדת מלאה פירות. והטעם לזה, כי כאשר מביא בצורה גדולה ומכובדת, הרי הוא נהנה כרגע שהתכבד בפני הסועדים, וממילא זה נחשב "לאלתר", כי זה השימוש שלו שהתכבד בפני הסועדים בשלחן. וכך גם דעת הרב קצות השלחן (סי' קכה בדה"ש אות מ), הרב מנוחת אהבה (ח"ב פ"ז סי"ט), מרן ראש הישיבה שליט"א, והראשון

שירצה. והוא מביא שכך כתבו האחרונים האגלי טל (מלאכת בורר ס"ק יא) ואור שמח (פ"ח מהלכות שבת הי"א) [וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ה חאו"ח סי' לא]. ומרן המנוחת האהבה ע"ה (ח"ב פ"ז סי"א) כותב שכך משמע מדברי הראשונים, והוא מצטט את לשון הרמב"ם (פ"ח מהלכות שבת הי"ג): היו לפניו שני מיני אוכלים "מעורבים", והדגיש שהאוכלים מעורבים. וגם המאירי (שבת עד.) כותב: מי שהיו לפניו מיני אוכלים "מעורבים" וכו'. ועוד ראשונים כתבו את הדבר הזה.

לכן כאשר האוכל מונח בצלחת והוא נפרד מהרוטב, זה בצד אחד וזה בצד השני, ורוצה לקחת את האוכל שלא נגעו בו ולהחזיר אותו לסיר האורז, כיון שהוא נפרד ולא דבוק וסמוך לדברים האחרים, הרי שאין בעיה להסיר אותו מהצלחת ולהחזיר אותו לתוך האורז, ואין בעיה של בורר כלל.

והוא הדין כאשר מונחים דברים על השלחן, ויש ריוח ניכר בהבטת עין מהירה שזה נפרד מזה (לא ריוח של מילימטר אחד), באופן כזה אפשר בהחלט להפריד ביניהם, ואין בדבר הזה איסור בורר כלל (וע"ע בשו"ת שמע שלמה ח"ד חאו"ח סי' יא אות ג).

הטיית הקדירה לשפוך השמן או להוציא את השמן בכף ט. שאלה: מי שהכין חמין לשבת, ומחמת ריבוי העופות והבשר נתמלאה הקדירה בשמן על גבי החמין, האם מותר להטות את הקדירה לשפוך את השמן, או לקחת את השמן בכף?

תשובת הרב: אם השמן צף למעלה, מותר להטות את הסיר כדי שישפך השמן שצף מעל החמין, אבל ברגע שהחמין מתחיל להיחשף והשמן מתחיל לצאת מתוך מעמקי החמין אסור, וצריך לעצור שם.

אבל כיון שלפעמים זה מורכב ומסובך, אפשר גם לעשות אחרת, לקחת כף ואפילו כף גדולה, ובאמצעותה לקחת את השמן שמעל החמין ולזרוק החוצה, וזה מותר גמור. וכאשר מגיע ממש לחמין, עוצר שם. זו ההלכה.

והמקור לכך, מרן בשלחן ערוך (סימן שי"ט סי"ד) כותב: מותר לערות (כלומר לשפוך) בנחת מחבית של יין (שיש בתחתית החבית שמרים) לתוך כלי אחר, אפילו שזה לא לאלתר. והטעם, כיון שהפסולת נמצאת למטה אין זה בורר, כי בורר שייך רק בדברים המעורבים ביניהם, ואילו כאן האוכל למעלה והפסולת למטה והאדם לא הפריד אחד מהשני, ולכן מותר לשפוך לכתחילה גם לא לאלתר (עי' משנ"ב ס"ק נד).

ומרן ממשיך וכותב: "ובלבד שבשיפסוק הקילוח ומתחיל לירד ניצוצות קטנות שיוודות באחרונה מתוך הפסולת, יפסיק ויניחם עם השמרים, שאם לא יעשה כן הני ניצוצות מוכחי שהוא בורר". כלומר צריך להיזהר שבאשר שפך את החלק העליון של היין, ועכשיו מתחיל לצאת היין מתוך השמרים, עליו לעצור שם. למדנו מכאן, שבאשר הדבר יורד מתוך החמין הרי זה נקרא הפרדת דבר מדבר, אבל כאשר זה נמצא למעלה, הרי לא נעשית כאן הפרדה בכלל, כי הם נפרדים ועומדים בפני עצמם. מכאן לומד המגן אברהם (ס"ק ט"ו) שאם יש לאדם שמן שנמצא למעלה על גבי האוכל, מותר להרים ולסלק אותו, אבל כאשר זה מתחיל לרדת מתוך החמין אסור.

ולכן אפשר להקל באופן שאמרנו, לקחת בכף את כל השמן שנמצא למעלה, עד שמגיע לחמין יעצור שם.

לדחוק בכף ולהוציא את המרק הנוזלי

י. שאלה: נשאר בקערה רוטב סמיך, האם מותר להניח את הכף בשפת הקערה ולהטות אותה כדי שיצא המרק הנוזלי בלבד לתוך צלחתי, ולאכול לאלתר?

תשובת הרב: ראשית אבאר את השאלה. אדם שהביאו לפניו צלחת אורז או כוסכוס, ובנוסף גם קערת מרק עם ירקות ופטרזיליה וכדמה, והוא רוצה לשפוך קצת מהמרק על הכוסכוס, אבל הוא לא מעוניין ברוטב הסמיך ולכן הוא רוצה ללחוץ בכף על הרוטב כדי שיצא רק הנוזל בלבד. התשובה, זה אסור בהחלט. אמנם אמרנו שצריך שלושה כללים להיתר בורר, התנאי הראשון לברור אוכל מתוך פסולת, וכאן זה מתקיים כי הוא מוציא את הנוזל, שחפץ בו מתוך הפסולת. התנאי השני שיהיה לאלתר, וכאן זה לאלתר שאוכל מיד.

אבל התנאי השלישי שיהיה ביד ולא בכלי, כאן יש בעיה בכך, כי הוא לוקח את הכף או המזלג ודוחק ברוטב הסמיך ומוציא את המרק החוצה, ונמצא שעושה את הברירה באמצעות כלי, ולכן כותב במנוחת אהבה (ח"ב פ"ז סל"ד וסל"ה) שאסור לעשות את זה. אמנם יכול אדם לומר שאין זה נקרא ברירה בכלי, שהרי אנחנו יודעים שמותר לאכול על ידי כף או מזלג כיון שזה כעין יד ארוכה של האדם, ואם כן הוא הדין כאן. אבל זה לא נכון,

כי דוקא כאשר הכף או המזלג משמשים לאכילה, הרי זה כמו יד ארוכה של האדם, כי במקום ללכלך את הידים הוא אוכל עם מזלג, או כיון שלא יכול לשים את המרק בתוך כף היד אז הוא לוקח כף ממתכת. אבל בפעולה של ברירה הדבר בעייתי להלכה. (וכ"כ בשו"ת מקור נאמן ח"ב סי' שע"ג. וע"ע בשו"ת בית נאמן ח"א חאו"ח סי' ל').

וגם יש אופן שאסור להלכה, והוא כאשר אדם לוקח את הסיר של המרק והירקות, וכיון שהוא לא מעוניין בירקות אלא רק במרק, לכן הוא דוחק במצקת את הירקות כדי שיעלה לו אך ורק מרק בלבד. באופן כזה בעייתי, כי זה לא תוך כדי האכילה ממש.

ברז עם חתיכת בד לסינון

יא. שאלה: האם מותר להשתמש בברז שיש עליו חתיכת בד לסינון המים בשבת?

תשובת הרב: ובכן, מרן בשלחן ערוך (סימן שי"ט ס"ו) כותב שמים אם יין צלולים אין בעיה של בורר. ו"צלולים" שכל העולם שותים אותם, אין בהם בעיה של סינון. ולכן המים של הברז, כיון שכולם שותים אותם, גם אם אדם אוהב יותר לשתות "מי עדן", אבל המים הרגילים נקיים ושותים אותם, לכן אין שום בעיה לשתות מברז כזה בשבת. ברוך ה' לעולם, אמן ואמן.

השיעור נמסר ביום ראשון כ"ח חשוון התשפ"א

כמידי יום ראשון בשעה 12 בצהריים בערוץ "קול ברמה", בהנחיית ר' אשר ברדה.

בית ההוראה פתוח 24 שעות ביממה, בטלפון: 03-5500228

עורך: הרה"ג ר' אביחי סעדון שליט"א. ביקורת: הרה"ג ר' יצחק מאוז שליט"א.

העלון לא הוגה ע"י מוה"ר ונכתב על דעת המערכת בלבד

ניתן ליצור קשר במייל - A025606532@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי מורנו הרב שליט"א בקו "תורת חיים" 02-5606532